

EUROOPA KOHTU OTSUS

27. september 1988*

(Asutamisvabadus – Õigus lahkuda päritoluliikmesriigist – Juriidilised isikud)

Kohtuasjas 81/87,

mille esemeks on High Court of Justice'i Queen's Bench Division'i EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel esitatud taotlus, millega soovitakse saada nimetatud kohtus pooleli olevas vaidluses järgmiste poolte vahel:

The Queen

ja

HM Treasury and Commissioners of Inland Revenue, *ex parte* Daily Mail and General Trust PLC,

eelotsust EMÜ asutamislepingu artiklite 52 ja 58 ning nõukogu 21. mai 1973. aasta direktiivi 73/148 liikmesriikide kodanikele seoses asutamise ja teenuste osutamisega seatavate liikumis- ja elamispiirangute kaotamise kohta ühenduse piires (EÜT 1973, L 172, lk 14) tõlgendamise kohta,

EUROOPA KOHUS

koosseisus: president Lord Mackenzie Stuart, kodade esimehed G. Bosco, O. Due ja G. C. Rodríguez Iglesias, kohtunikud T. Koopmans, U. Everling, K. Bahlmann, Y. Galmot, R. Joliet, T. F. O'Higgins ja F. A. Schockweiler,

kohtujurist: M. Darmon,

kohtusekretär: ametnik D. Louterman,

arvestades märkusi, mille esitasid:

Daily Mail and General Trust PLC, põhikohtuasja hageja, esindaja: David Vaughan, *QC*, ja *barrister* Derrick Wyatt, keda juhendab *solicitor* F. Sandison, Freshfields, London,

Ühendkuningriik, esindaja: *treasury solicitor* S. J. Hay (Queen Anne's Chambers), keda abistavad R. Buxton, *QC*, Gray's Inn, *barrister* A. Moses ja *barrister* N. Green,

komisjon, esindaja: õigusnõunik D. Gilmour,

võttes arvesse kohtuistungil ja lisaks 22. märtsi 1988. aasta kohtuistungil ettekannet,

olles 7. juuni 1988. aasta kohtuistungil ära kuulunud kohtujuristi arvamuse,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

on teinud järgmise

otsuse

- 1 High Court of Justice'i Queen's Bench Division on 6. veebruari 1987. aasta määrusega, mis saabus Euroopa Kohtusse 19. märtsil 1987, esitanud EMÜ asutamislepingu artikli 177 alusel Euroopa Kohtule neli eelotsuse küsimust asutamislepingu artiklite 52 ja 58 ning nõukogu 21. mai 1973. aasta direktiivi 73/148 liikmesriikide kodanikele seoses asutamise ja teenuste osutamisega seatavate liikumis- ja elamispiirangute kaotamise kohta ühenduse piires (EÜT 1973, L 172, lk 14) tõlgendamise kohta.
- 2 Need küsimused tekkisid põhikohtuasja hageja Daily Mail and General Trust PLC (edaspidi „hageja”) ja Briti rahandusministeeriumi vahelises menetluses, milles sooviti muu hulgas kinnitust selle kohta, et hageja ei pea saama Ühendkuningriigi maksuõigusnormide kohaselt nõusolekut selleks, et vahetada oma asukoht Ühendkuningriigis asukoha vastu Madalmaades.
- 3 Euroopa Kohtule esitatud dokumentide põhjal on ilmne, et Ühendkuningriigi äriühinguõiguse alusel võib selline äriühing nagu kostja, kes on asutatud selle õiguse alusel ning kelle asukoht on Ühendkuningriigis, viia oma keskjuhatuse ja -kontrolli Ühendkuningriigist väljapoole, kaotamata iseseisvat õigusvõimet ja Ühendkuningriigis asutatud äriühingu staatust.
- 4 Vastavalt asjaomastele Ühendkuningriigi maksuõigusnormidele on üldjuhul üksnes need äriühingud, kes on Ühendkuningriigi residentid, kohustatud tasuma Ühendkuningriigi ettevõtte tulumaksu. Äriühing on resident kohas, kus asub tema keskjuhatuse ja -kontroll.
- 5 1970. aasta Income and Corporation Taxes Act'i paragrahvi 482 lõike 1 punktiga a on keelatud Ühendkuningriigi residentidest äriühingutel majandus- ja rahandusministeeriumi nõusolekuta asukohta muuta.
- 6 1984. aastal taotles hageja, kes on investeerimisega tegelev valdusettevõtte, eelnimetatud siseriiklike sätete alusel nõusolekut, et viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle Madalmaadesse, kelle seadusandlus ei takista välisriigi äriühingutel oma keskjuhatust seal asutada; äriühing tegi eelkõige ettepaneku pidada Madalmaades nõukogu koosolekuid ja rentida seal ametiruumid oma juhatuse jaoks. Seda nõusolekut ootamata otsustas ta järgnevalt avada Madalmaades investeringute juhtimise kontori eesmärgiga osutada kolmandatele isikutele teenuseid.
- 7 Vaidlust ei ole selle üle, et keskjuhatuse ja -kontrolli kavandatava üleviimise peamine põhjus oli see, et hageja saaks pärast oma asukoha Madalmaadesse viimist müüa olulise osa oma käibevarast ja kasutada müügist saadud tulu iseenda aktsiate ostmiseks, vältimaks maksu maksmist, mis Ühendkuningriigi maksuõiguse alusel selliste tehingute suhtes kehtiks, eelkõige seoses olulise kapitalituluga varadelt, mida hageja müüa kavatses. Pärast keskjuhatuse ja -kontrolli viimist Madalmaadesse kehtiks hageja suhtes Madalmaade ettevõtte tulumaks, ent kavandatud tehingud oleksid maksustatavad üksnes selliste kapitalitulude põhjal, mis on tekkinud pärast residentsuse üleviimist.

- 8 Pärast pikki läbirääkimisi majandus- ja rahandusministeeriumiga, kes tegi ettepaneku, et hageja peaks müüma vähemalt osa varadest enne residentsuse Ühendkuningriigist väljaviimist, algatas hageja 1986. aastal High Court of Justice'i Queen's Bench Division'is menetluse. Hageja väitis, et EMÜ asutamislepingu artiklitega 52 ja 58 on talle antud õigus viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki eelneva nõusolekuta või õigus saada selline nõusolek tingimusteta.
- 9 Selle vaidluse lahendamiseks peatas liikmesriigi kohus menetluse ja edastas Euroopa Ühenduste Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- 1) Kas EMÜ asutamislepingu artiklid 52 ja 58 välistavad liikmesriigi õiguse keelata juriidilisel isikul, kelle keskjuhatuse ja -kontroll asuvad selles liikmesriigis, viia eelneva nõusoleku või heakskiiduta keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki ühel või mõlemal alljärgneval asjaolul:
 - a) kui maksu maksmist juba tekkinud kasumilt või tulult saab vältida;
 - b) kui äriühing hoidub oma keskjuhatuse ja -kontrolli üleviimisel maksust, mis tema suhtes oleks kehtinud, kui ta oleks oma keskjuhatuse ja -kontrolli jätnud esialgsesse liikmesriiki?
 - 2) Kas nõukogu direktiiviga 73/148/EMÜ antakse juriidilisele isikule, kelle keskjuhatuse ja -kontroll on ühes liikmesriigis, õigus viia eelneva nõusoleku või heakskiiduta keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki esimeses küsimuses osutatud tingimustel? Kui jah, siis kas käesoleval juhul on asjasepuutuvad sätted otse kohaldatavad?
 - 3) Kui sellist eelnevat nõusolekut või heakskiitu võib nõuda, siis kas liikmesriigil on esimeses küsimuses osutatud põhjustel õigus nõusoleku andmisest keelduda?
 - 4) Kas ja kuidas muudab asja see, et liikmesriigi asjaomase seaduse alusel ei nõuta nõusolekut isiku või äriühingu asukoha vahetamisel teise liikmesriiki?
- 10 Kohtuistungis ettekandes on esitatud põhjalikum ülevaade põhikohtuasja asjaoludest ja taustast, kõnealusest siseriiklikust seadusandlusest ning Euroopa Kohtule esitatud märkustest, mida käesolevas otsuses on nimetatud või arutatud üksnes Euroopa Kohtu põhjenduste esitamiseks vajalikul määral.

Esimene küsimus

- 11 Esimese küsimusega soovitakse sisuliselt määrata kindlaks, kas asutamislepingu artiklitega 52 ja 58 antakse liikmesriigi seadusandluse alusel asutatud ja selles liikmesriigis registrijärgse asukohaga olevale äriühingule õigus viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki. Kui see on nii, siis soovib siseriiklik kohus teada, kas päritoluliikmesriik saab selle õiguse kasutamisel seada tingimuseks siseriiklike ametiasutuste nõusoleku, mille andmine on seotud äriühingu maksupositsiooniga.
- 12 Mis puutub küsimuse esimesse ossa, siis väidab hageja sisuliselt, et asutamislepingu artikliga 58 on antud äriühingutele, kelle suhtes seda artiklit kohaldatakse, selgelt

samasugune teises liikmesriigis asutamisevabadus kui on füüsilistele isikutele antud artikliga 52. Äriühingu keskjuhatuse ja -kontrolli üleviimine teise liikmesriiki võrdub äriühingu asutamisega selles liikmesriigis, sest äriühing viib oma otsuste tegemise keskuse, mis moodustabki tegeliku ja toimiva majandustegevuse, sinna.

- 13 Ühendkuningriigi põhiväide on, et asutamislepingu sätted ei anna äriühingutele üldist õigust viia oma keskjuhatuse ja -kontrolli ühest liikmesriigist teise. Asjaolu, et äriühingu keskjuhatuse ja -kontroll asuvad ühes liikmesriigis, ei eelda iseenesest tingimata, et selle liikmesriigi territooriumil toimub tegelik ja toimiv majandustegevus, ning seepärast ei saa seda käsitleda asutamisena asutamislepingu artikli 52 tähenduses.
- 14 Komisjon rõhutab eeskätt, et ühenduse õiguse praegusel arenguetapil reguleerib tingimusi, mille kohaselt äriühing võib viia oma keskjuhatuse ja -kontrolli ühest liikmesriigist teise, siiski nende liikmesriikide siseriiklik õigus, kus äriühing on asutatud ja kuhu ta soovib liikuda. Sellega seoses viitab komisjon liikmesriikide äriühinguõiguse süsteemide erinevustele. Mõned neist lubavad äriühingu keskjuhatust ja -kontrolli üle viia ja neist osades ei too selline üleminek kaasa mingeid õiguslikke tagajärgi, isegi mitte seoses maksustamisega. Teiste süsteemide järgi kaotab äriühing, kes viib keskjuhatuse või keskse otsustamise välja liikmesriigist, kus ta on asutatud, oma iseseisva õigusvõime. Siiski on kõigi süsteemide kohaselt lubatud äriühingu ühes liikmesriigis lõpetamine ja teises liikmesriigis taasasutamine. Komisjon leiab, et kui siseriikliku seadusandluse kohaselt on keskjuhatuse ja -kontrolli üleviimine võimalik, siis on teise liikmesriiki üleviimise õigus asutamislepingu artikliga 52 kaitstud õigus.
- 15 Nende lahknevate arvamuste taustal peab Euroopa Kohus esiteks märkima, nagu ta on korduvalt teinud, et asutamisevabadus on üks ühenduse aluspõhimõtteid ning et asutamislepingu sätted, millega see vabadus on tagatud, on olnud alates üleminekuperioodi lõpust otse kohaldatavad. Need sätted ei taga asutamisevabadust teises liikmesriigis mitte üksnes ühenduse kodanikele, vaid ka artiklis 58 osutatud äriühingutele.
- 16 Kuigi nende sätete eesmärk on peamiselt tagada, et välisriigi kodanikke ja äriühinguid koheldaks vastuvõtvast liikmesriigis samal viisil kui selle riigi kodanikke, on nendega keelatud ka päritoluliikmesriigil takistada oma kodaniku või oma seadusandluse alusel asutatud äriühingu asumist teise liikmesriiki, kui see kuulub artiklis 58 osutatud määratluse alla. Nagu komisjon on õigesti täheldanud, osutuksid artikli 52 ja järgnevate artiklitega antud õigused mõttetuks, kui päritoluliikmesriik võiks takistada ettevõtjatel lahkumast, et asutada end teises liikmesriigis. Füüsiliste isikute puhul on õigus sel eesmärgil riigi territooriumilt lahkuda sätestatud direktiivis 73/148, mis on Euroopa Kohtule esitatud teise küsimuse objektiks.
- 17 Äriühingu puhul kasutatakse asutamisevabadust üldiselt esinduste, filiaalide või tütarettevõtjate rajamisel, nagu on selgelt sätestatud artikli 52 esimese lõigu teises lauses. Sellist asutamisevormi kasutas ka hageja kui ta avas Madalmaades investeringute juhtimise kontori. Äriühing võib oma asutamisevabadust teostada ka osaledes teise liikmesriigi äriühingu asutamisel ja seda arvesse võttes tagab

asutamislepingu artikkel 221, et teda tuleb uude äriühingusse kapitali investeerimisel kohelda samal viisil kui selle liikmesriigi kodanikke.

- 18 Põhikohtuasjas kõnealuse Ühendkuningriigi seaduse säte ei ole näe ette piirangut eelkirjeldatud tehingute osas. Samuti ei takista see Ühendkuningriigis asutatud äriühingu tegevuse osalist ega täielikku üleviimist teises liikmesriigis äsja asutatud äriühingusse, kui see on vajalik pärast äriühingu lõpetamist, ega järelkult ka Ühendkuningriigi äriühingu maksupositsiooni lõpetamist. Selle kohaselt nõutakse majandus- ja rahandusministeeriumi nõusolekut üksnes siis, kui äriühing soovib viia oma keskjuhatuse ja -kontrolli Ühendkuningriigist välja, jättes samal ajal alles oma iseseisva õigusvõime ja Ühendkuningriigi äriühingu staatuse.
- 19 Seoses sellega tuleb silmas pidada, et erinevalt füüsilistest isikutest on äriühingud seaduse alusel loodud isikud ja ühenduse õiguse praegusel arenguetapil liikmesriigi siseriikliku seaduse alusel loodud isikud. Nad eksisteerivad üksnes tulenevalt erinevatest siseriiklikest õigusnormidest, millega on määratud kindlaks nende asutamise ja toimimise alused.
- 20 Nagu komisjon on rõhutanud, on liikmesriikide seadusandlus väga erinev nii selles osas kas, äriühingu asutamisel on nõutavaks teguriks seos siseriikliku territooriumiga, kui ka küsimuses, kas liikmesriigi õigusnormide alusel asutatud äriühing võib seda siduvat tegurit muuta. Osad riigid nõuavad, et mitte üksnes registrijärgne asukoht, vaid ka tegelik peakontor, s.o äriühingu juhatuse asukoht, asuks liikmesriigi territooriumil, ning juhatuse asukoha äraviimine sellelt territooriumilt eeldab seega äriühingu lõpetamist koos kõigi tagajärgedega, mis äriühinguõiguse ja maksuõiguse kohaselt lõpetamisega kaasnevad. Teiste liikmesriikide seadusandlus lubab juhatuse asukoha välisriiki üle viia, ent osad neist, mis nagu näiteks Ühendkuningriigi oma, kehtestavad selle õiguse suhtes teatud piirangud ning üleviimise õiguslikud tagajärjed, eriti seoses maksustamisega, on liikmesriigiti erinevad.
- 21 Asutamislepingus on selliseid erinevusi siseriiklikes seadusandlustes arvesse võetud. Määrates artiklis 58 kindlaks äriühingud, millel on asutamisevabadus, käsitletakse asutamislepingus siduvate asjaoludena ühtviisi nii äriühingu registrijärgset asukohta, juhatuse asukohta kui ka peamist tegevuskohta. Lisaks on asutamislepingu artiklis 220 sätestatud, et vajaduse korral sõlmivad liikmesriigid kokkuleppeid, et tagada muu hulgas iseseisva õigusvõime säilitamine äriühingu registrijärgse asukoha üleviimisel ühest riigist teise. Selles valdkonnas ei ole veel jõustunud ükski konventsioon.
- 22 Tuleks lisada, et mitte üheski asutamislepingu artikli 54 lõike 3 punkti g alusel vastu võetud direktiivis äriühinguõiguse kooskõlastamise kohta ei ole käsitletud kõnealuseid erinevusi.
- 23 Seepärast tuleb sedastada, et asutamislepingus käsitletakse nõutavat siduvat asjaolu käsitlevate siseriiklike seadusandluste erinevusi ning küsimust, kas – ning kui jah, siis kuidas – võib liikmesriigi õiguse alusel asutatud äriühingu registrijärgset asukohta või tegelikku peakontorit viia ühest liikmesriigist teise, probleemidena,

mida ei ole lahendatud asutamisvabadust käsitlevate normidega, vaid millega tuleb tegeleda tuleviku seadusandluse või konventsioonide alusel.

- 24 Sellises olukorras ei saa asutamislepingu artikleid 52 ja 58 tõlgendada nii, et nendega antakse liikmesriigi seaduse alusel asutatud äriühingutele õigus viia oma keskjuhatuse ja -kontroll ning juhatuse asukoht üle teise liikmesriiki, säilitades oma staatuse esialgse liikmesriigi seadusandluse alusel asutatud äriühinguna.
- 25 Vastus esimese küsimuse esimesele osale seega on, et ühenduse õiguse praeguses arenguetapis ei anta asutamislepingu artiklitega 52 ja 58, kui neid tõlgendatakse nõuetekohaselt, ühe liikmesriigi seadusandluse kohaselt asutatud äriühingule, kelle registrijärgne asukoht on selles liikmesriigis, õigust viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki.
- 26 Seoses selle vastusega ei ole esimese küsimuse teisele osale vaja vastata.

Teine küsimus

- 27 Teises küsimuses soovib liikmesriigi kohus teada, kas nõukogu 21. mai 1973. aasta direktiivi 73/148 liikmesriikide kodanikele seoses asutamise ja teenuste osutamisega seatavate liikumis- ja elamispiirangute kaotamise kohta ühenduse piires sätetega antakse äriühingule õigus viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki.
- 28 Seoses sellega tuleb üksnes sedastada, et selle direktiivi pealkiri ja sätted osutavad üksnes füüsiliste isikute liikumisele ja asukohale ning direktiivi sätteid ei saa seetõttu analoogia alusel kohaldada juriidiliste isikute suhtes.
- 29 Seetõttu on vastus teisele küsimusele, et direktiiviga 73/148, kui seda tõlgendatakse nõuetekohaselt, ei ole äriühingule antud õigust viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki.

Kolmas ja neljas küsimus

- 30 Võttes arvesse vastuseid kahele esimesele siseriikliku kohtu esitatud küsimusele, ei ole kolmandale ja neljandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 31 Euroopa Kohtule märkusi esitanud Ühendkuningriigi ja Euroopa Ühenduste Komisjoni kantud kohtukulud ei hüvitata. Et põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus liikmesriigi kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse nimetatud kohus.

Esitatud põhjendustest lähtudes

EUROOPA KOHUS,

vastates küsimustele, mille High Court of Justice'i Queen's Bench Division esitas talle oma 6. veebruari 1987. aasta määrusega, otsustab:

1. Ühenduse õiguse praeguses arenguetapis ei anta asutamislepingu artiklitega 52 ja 58, kui neid tõlgendatakse nõuetekohaselt, liikmesriigi seadusandluse alusel asutatud ja selles liikmesriigis oleva registrijärgse asukohaga äriühingule õigust viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki.
2. Nõukogu 21. mai 1973. aasta direktiiviga 73/148 liikmesriikide kodanikele seoses asutamise ja teenuste osutamisega seatavate liikumis- ja elamispiirangute kaotamise kohta ühenduse piires sätetega, kui seda tõlgendatakse nõuetekohaselt, ei anta äriühingule õigust viia oma keskjuhatuse ja -kontroll üle teise liikmesriiki.

Mackenzie Stuart Bosco Due Rodríguez Iglesias Koopmans

Everling Bahlmann Galmot Joliet O'Higgins Schockweiler

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 27. septembril 1988 Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

J.-G. Giraud

A. J. Mackenzie Stuart